

Kwaliteitsverbetering van het (voortgezet) speciaal onderwijs

Nieuwe wetgeving

De wet kwaliteit (v)so gaat vanaf 1 augustus 2013 gelden voor het so en vso. Een aantal artikelen treedt echter al per 1 januari 2013 in werking

Wat gaat er precies veranderen?

Deze brochure is geschreven om de speciale scholen te helpen door een duidelijk overzicht te bieden van wat er nu voor deze scholen zal gaan veranderen

In deze brochure vindt u daarom een overzicht van de thema's uit de kwaliteitswet, waarbij in de linkerkolom aangegeven wordt hoe de huidige wetgeving is, en in de rechterkolom weergegeven wordt hoe de nieuwe wetgeving eruit zal gaan zien.

Wat kan er, vooruitlopend op de nieuwe wetgeving, nu al?

Op de achterkant van de brochure vindt u informatie over wat u nu al, vooruitlopend op de invoering van de nieuwe wetgeving, binnen uw organisatie kunt doen. Verschillende mogelijkheden worden aangegeven om, ook zonder een wettelijke grondslag, waar mogelijk de kwaliteit van het onderwijs binnen uw organisatie te verbeteren. De nieuwe kerndoelen zijn al beschikbaar evenals het model-getuigschrift. Deze documenten kunt als handreiking gebruiken.

De tekst van deze brochure is tot stand gekomen met medewerking van CPS Onderwijsontwikkeling en advies.

KWALITEITSWET (V)SO

Thema Opbrengstgerichtheid: invoering ontwikkelingsperspectief

WAS	WORDT
<p>Handelingsplan Elk schooljaar stelt de school, in overeenstemming met ouders, een handelingsplan op dat jaarlijks geëvalueerd wordt. Ook is er een rapportageplicht over de vorderingen van de leerling.</p>	<p>Ontwikkelingsperspectief Het handelingsplan komt te vervallen. In plaats daarvan wordt door het bevoegd gezag een ontwikkelingsperspectief opgesteld na advies van de commissie voor begeleiding dan wel de commissie van onderzoek en na op overeenstemming gericht overleg met ouders/leerling. Het ontwikkelingsperspectief wordt tenminste éénmaal per jaar met ouders/leerling geëvalueerd. Het ontwikkelingsperspectief geeft een inschatting van ontwikkelingsmogelijkheden door instroomniveau en verwacht uitstroomniveau met elkaar te verbinden.</p>
<p>Voortgangsrapportage School rapporteert over de vorderingen van de leerlingen aan de ouders/verzorgers.</p>	<p>Voortgangsregistratie Een voortgangsregistratie (leerlingvolgsysteem) is daarbij verplicht.</p>

Thema Doorstroomleeftijd, verblijfsduur en onderwijstijd

WAS	WORDT
<p>Maximum leeftijd De leeftijd waarop de leerling het speciaal onderwijs én het voortgezet speciaal onderwijs moet verlaten is (behoudens verlenging) 20 jaar.</p>	<p>Doorstroomleeftijd De leeftijd waarop de leerling het speciaal onderwijs moet verlaten is 14 jaar. Daarna dient de leerling bij een vso-school of een vo-school te worden ingeschreven. Het ontwikkelingsperspectief van de leerling bepaalt in welk uitstroomprofiel van het vso de leerling wordt geplaatst. De verblijfsduur in het vso blijft ongewijzigd.</p>
	<p>Onderwijstijd so en onderwijsaanbod vso: onderwijstijd, inhoud en afsluiting noodzakelijk onderwijs De onderwijstijd blijft grotendeels ongewijzigd. Voor leerlingen met het profiel vervolgonderwijs omvat de eerste twee leerjaren echter 1040 uur en het laatste examenjaar 700 uur, gelijk aan het reguliere voortgezet onderwijs. De Engelse taal wordt een verplicht onderdeel in het so.en in het vso voor de uitstroomprofielen vervolgonderwijs en arbeidsmarktgericht. Veel bepalingen van de Wet op het Voortgezet Onderwijs worden van toepassing verklaard op het uitstroomprofiel vervolgonderwijs.</p>

Thema Uitstroomprofielen, diploma en nazorg

WAS

Inhoud vso

De wet bepaalt welke vakken het onderwijs in elk geval omvat en dat een stage daarvan deel uit kan maken.

In het Onderwijskundig besluit WEC worden o.a. stage(plan), en symbiose(-overeenkomst) verder uitgewerkt.

Elke leerling die de school verlaat ontvangt een onderwijskundig rapport.

Vo-diploma

Vo-diploma mogelijk via symbiose (samenwerking met reguliere vo-school) of staatsexamen.

Verbrede toelating school

Verbrede toelating tot een school is mogelijk als daarover overeenstemming is bereikt met de bevoegde gezagsorganen die deelnemen aan het regionale expertisecentrum, alle aangrenzende regionale expertisecentra van hetzelfde cluster. Het regionaal expertisecentrum regelt de verbrede toelating via het spreidingsplan.

WORDT

Onderwijsaanbod vso

Alle voortgezet speciaal onderwijs-leerlingen worden geplaatst in één van de volgende uitstroomprofielen:

- vervolgonderwijs,
- arbeidsmarktgericht of
- dagbesteding.

Op grond van het ontwikkelingsperspectief (vastgesteld door de school waar de leerling vandaan komt) en in overleg met ouders en leerling beslist het bevoegd gezag over de toelating tot een uitstroomprofiel.

De school kan een leerling niet weigeren enkel op grond van het feit dat de school het uitstroomprofiel niet biedt.

Aantoonbaar dienen alle mogelijkheden voor het aanbieden van het profiel na te worden gegaan al dan niet binnen de eigen school (eventueel in samenwerking met een andere vso-school) of in symbiose met het regulier onderwijs. Voor alle uitstroomprofielen worden kerndoelen en doelen op het terrein van sociale competenties, persoonlijkheidsvorming, voorbereiding op de maatschappij en algemeen vormende doelen gesteld, waar nodig aangepast aan de beperking van de leerling. Leerlingen met het uitstroomprofiel vervolgonderwijs volgen het reguliere vo-programma. Voor dit uitstroomprofiel gelden de kerndoelen onderbouw vo. Voor het uitstroomprofiel arbeidsmarktgericht volgen nieuwe kerndoelen gebaseerd op de systematiek eindtermen/kwalificatiedossier van het mbo. Bovendien gelden voor de profielen vervolgonderwijs en arbeidsmarktgericht de referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen.

Ook maken stages¹ verplicht deel uit van de onderwijsprogramma's van uitstroomprofiel arbeidsmarktgericht. Ook voor het uitstroomprofiel dagbesteding zijn kerndoelen geformuleerd. Naast kerndoelen voor de algemeen vormende vakken is ook hier aandacht voor transitiegerichte doelen..

Vo-diploma

School maakt keuze hoe leerling met uitstroomprofiel vervolgonderwijs in staat is om vo-diploma (vmbo, havo, vwo) te halen:

1. via eigen diplomering, examinering (niet in symbiose met een andere vso-school) of
2. via symbiose² of staatsexamen
3. 3. vavo

Nieuw is dat een vso-school aan OCW kan verzoeken om als aangewezen school vo-diplomering in één of meer schoolsoorten te verzorgen. De school kan ook symbiose aangaan met het vavo (vanaf 16 jaar). Zie ook het routeschema vervolgonderwijs op de achterzijde van deze brochure.

Vso-getuigschrift

Leerlingen in profiel arbeidsmarktgericht/dagbesteding ontvangen een vso-getuigschrift (met mogelijke certificaten voor bepaalde bedrijfstak, naar analogie van het praktijkonderwijs) met een overgangsdokument, waaruit onder meer de ondersteuningsbehoefte blijkt voor arbeidsmarkt/dagbesteding.

Tot twee jaar na het verlaten van de school biedt de school een zekere nazorg in de vorm van advies aan de ex-leerling (of zijn ouders). Leerlingen met een vso-getuigschrift worden niet als voortijdig schoolverlater aangemerkt.

Clusteroverstijgende toelating school

Clusteroverstijgende toelating tot een school is mogelijk als het bevoegd gezag daarover binnen het regionaal expertisecentrum³ overeenstemming heeft bereikt via het spreidingsplan. Het betreft dan leerlingen die toelaatbaar zijn verklaard tot een onderwijssoort van een ander cluster. De bevoegde gezagsorganen van het regionaal expertisecentrum van het andere cluster samenvallend of grenzend aan het regionaal expertisecentrum moeten hiermee instemmen.

Thema Bekwaamheidseisen leraren voortgezet speciaal onderwijs

WAS

Bepalingen omtrent personeel

Voor het (voorgezet) speciaal onderwijs gelden dezelfde bekwaamheidseisen als de eisen die gelden in het primair onderwijs (pabo-bevoegdheid). Ook kunnen vakleerkrachten (met een 1e- of 2e-graads-bevoegdheid) worden aangesteld.

Zij-instromers

Leraren benoemd als zij-instromer moeten over een getuigschrift op minimaal HBO-niveau beschikken (of over EG-erkende beroepskwalificatie).

WORDT

Bepalingen omtrent personeel uitstroomprofiel vervolgonderwijs

Vso-scholen die zelf gaan examineren en diplomeren (zogenaamde aangewezen scholen) binnen het profiel vervolgonderwijs dienen voor alle vo-vakken leraren te hebben met een relevante lerarenopleiding conform de Wet voortgezet onderwijs. Vso-scholen die gebruik blijven maken van symbiose met regulier onderwijs kunnen volstaan met leraren met een pabo-bevoegdheid. Als een vso-school een assistentopleiding (mbo-1) aanbiedt, dan moeten voor dat onderwijs wel leraren met een vo-bevoegdheid worden aangesteld, ongeacht of het om een aangewezen vso-school gaat of een vso-school die gebruik blijft maken van symbiose met regulier onderwijs.

Zij-instromers

Nieuw wordt ingevoegd een onderdeel dat, net als de Wet op het Voorgezet Onderwijs, de praktijkcomponent voor het uitstroomprofiel vervolgonderwijs ook kan worden verzorgd door leraren die ervaren en gekwalificeerde vaklieden zijn. Zij dienen te beschikken over een middenkader-, specialisten- of vakopleiding (geldt voor installatietechniek, electrotechniek, metaaltechniek, voertuigtechniek, bouwtechniek en consumptief) en kunnen daarmee een zij-instroomtraject ingaan.

Thema Toezicht en verantwoording

WAS

Toezichtkader speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs 2005

Op basis van dit toezichtkader vindt normering en de toekenning van het toezichtarrangement plaats op basis van:

- kwaliteitsaspect leerlingenzorg
- daarbinnen gaat het om de indicatoren m.b.t. de handelingsplannen
- eventueel aangevuld met indicatoren uit het onderwijsleerproces.

Er vindt geen beoordeling van de opbrengsten plaats.

WORDT

Toezichtkader speciaal onderwijs (2012) en voortgezet speciaal onderwijs (2013)

In 2012 maakt de inspectie ook voor het (v)so de slag naar meer risicogericht toezicht (in het regulier onderwijs reeds sinds 2009). Ieder jaar bekijkt de inspectie bij alle scholen met basistoezicht of er aanwijzingen zijn dat een school onvoldoende kwaliteit levert. Dit onderzoek vindt plaats op basis van een risicoanalyse. Hierbij worden de volgende bronnen benut:

- de opbrengsten
- de jaarstukken
- signalen
- nalevingsaspecten.

De opbrengstgegevens worden voorlopig alleen bij de jaarlijkse risicoanalyse gebruikt. Een echte 'opbrengstnorm' voor het (v)so is immers nog niet beschikbaar. Daartoe gaat de inspectie samen met het onderwijsveld wel een opbrengststandaard ontwikkelen die gebaseerd wordt op opbrengstgegevens van scholen over een aantal schooljaren. De nieuwe kwaliteitswetgeving stelt het werken met een ontwikkelingsperspectief verplicht en in de waarderingskaders staat dit begrip centraal. Wel beschouwt de inspectie het schooljaar 2012-2013 als een overgangperiode aangezien scholen dan ook nog mogen werken met het handelingsplan. In het jaarlijkse bestuursgesprek, dat benut wordt om de uitkomsten van de risicoanalyse te bespreken, overlegt de inspectie of er aanleiding is bij de beoordeling van de leerlingenzorg de normindicatoren uit het waarderingskader 2005 te gebruiken in plaats van de waarderingskaders 2012. Het toezichtarrangement met de nieuwe waarderingskaders vindt plaats op basis van de beoordeling van normindicatoren in de leerlingenzorg, het onderwijsleerproces en de kwaliteitszorg.

¹ De verplichte maatschappelijke stage wordt volgens het regeer akkoord 2012 per schooljaar 2015-2016 afgeschaft.

² Samenwerking met wpo-, wvo- of wec-school m.u.v. vso-scholen die zelf examineren of met web-instelling.

³ Per 1-8-2014 vindt dit overleg plaats in het samenwerkingsverband.

Nu al beginnen met de komende Kwaliteitswet?

Een aantal zaken in de kwaliteitswet is nu al mogelijk zonder wettelijke grondslag en op veel scholen ook reeds praktisch. Hieronder worden alvast wat mogelijkheden geschetst.

Ontwikkelingsperspectief

In een nog vast te stellen AMvB worden nadere eisen gesteld aan het ontwikkelingsperspectief. Die eisen zijn vrij beperkt. Het gaat om het vaststellen van de verwachte uitstroombestemming en de onderbouwing daarvan. Die onderbouwing omvat tenminste een beschrijving van de belemmerende en bevorderende factoren die van invloed zijn op het onderwijs aan de leerling.

Uitstroomprofielen

In het voortgezet speciaal onderwijs wordt al gewerkt met verschillende uitstroomniveaus; de nieuwe wet maakt dit expliciet en opent de nieuwe mogelijkheid voor vso-scholen om ook zelf te examineren. Scholen kunnen alvast hun onderwijs richten op de drie profielen: examengericht, arbeidsgericht, dagbesteding. De bijbehorende kerndoelen zijn inmiddels beschikbaar.

De vso schoolgids dient melding te maken van de uitstroomprofielen welke door de school worden verzorgd. Indien dat het uitstroomprofiel vervolgonderwijs is, dient in de schoolgids aangegeven te worden of de school zelf examineert en diplomeert of niet, en welke schoolsoort wordt verzorgd. Tevens gelden aanvullende eisen voor de schoolgids voor de uitstroomprofielen vervolgonderwijs en arbeidsmarkt als verantwoording van bereikte resultaten van het onderwijs.

Diplomagericht

De vso-school kan de komende periode benutten om beleid te ontwikkelen ten aanzien van de vraag hoe het profiel vervolgonderwijs vorm te geven: of het verder uitbouwen van de samenwerking met het voortgezet onderwijs of het eventueel zelf neerzetten van een diplomalin in het kader van een toekomstige aanvraag als zgn. aangewezen school.

In het laatste geval zal beoordeeld moeten worden welke schoolsoorten wil aanbieden (waarbij alle profielen binnen de schoolsoort aangeboden moeten worden), welke voordelen dit heeft voor de leerlingen, welke (personele) investeringen hiervoor nodig zijn en wat het (maatschappelijk) rendement hiervan is. Voor aangewezen scholen is samenwerking met andere vso-scholen of vo-scholen niet mogelijk (de school moet zelf volledig programma kunnen bieden).

De noodzaak om tijdig beleid te ontwikkelen geldt ook voor het eventueel uitbouwen van de samenwerking met de ROC's (certificaten niveau 1 en 2, assistentopleiding in het vso) en het VAVO (vo-diploma via volwassenenonderwijs voor leerlingen vanaf 16 jaar).

Tijdig beleid ontwikkelen is nodig omdat de kwaliteitswet ervan uitgaat dat een vso-school die het meeste geschikte aanbod voor een leerling niet kan 'leveren' dit kan beargumenteren en ook een passend alternatief heeft. De vso-school cluster 3 en 4 heeft te zijner tijd een zorgplicht en moet 'in redelijkheid' kunnen aantonen dat het de gewenste schoolsoort niet kan aanbieden (b.v. havo). Bovendien is een aanwijzing om zelf te kunnen examineren aan strikte voorwaarden gebonden.

Arbeidsmarktgericht

Leerlingen in dit profiel hebben straks een verplichte stage. De nieuwe wet is een stimulans om de huidige stagemogelijkheden voor deze leerlingen verder uit te breiden (al vanaf 14 jaar) en de samenwerking met het bedrijfsleven te intensiveren.

In het arbeidsmarktgerichte profiel krijgt de samenwerking met het bedrijfsleven meer accent. Het gaat niet alleen om een baan vinden maar ook om een baan te behouden. Vooruitlopend op de wettelijke nazorgplicht kan de vso-school al afspraken maken met de werkgever over begeleiding vanuit school nadat de leerling een baan heeft gevonden. Hierbij kan ook het UWV worden betrokken (jobcoach). Het overgangsdokument (met een overzicht van vaardigheden, mogelijkheden en beperkingen van de leerling) kan meteen worden ingevoerd waardoor de werkgever beter weet welke begeleiding nodig is. Een model-getuigschrift is beschikbaar.

Overgang so naar vso

De kwaliteitswet markeert nadrukkelijk de overgang van so naar vso of vo als een belangrijk keuzemoment op basis van ontwikkelingsperspectief, onderwijskundig rapport en passend uitstroomprofiel ('wat is voor deze leerling het meest passende vervolgonderwijs').

Leerlingen kunnen in de nieuwe wet tot maximaal 14 jaar in het so blijven. Scholen kunnen nu al de overgang van so naar vso minder 'automatisch' maken door dit moment te zien als een keuzeproces in overleg met ouders. De keuze voor een profiel kan worden onderbouwd met een ontwikkelingsperspectief (gebaseerd op resultaten in het leerlingvolgsysteem, testen, evt. een assessment). Door de wensen en mogelijkheden van individuele leerlingen meer centraal te stellen wordt de vso-school uitgedaagd om bijvoorbeeld de samenwerking met het voortgezet onderwijs verder uit te breiden (uitbreiding beschikbaar onderwijsprogramma).

Zittende leerlingen

Ouders van zittende vso-leerlingen dienen geïnformeerd te worden welke uitstroomprofielen worden verzorgd (en bij het uitstroomprofiel vervolgonderwijs welke schoolsoort).

Vóór 1 augustus 2013 dient voor elke so- en vso-leerling een ontwikkelingsperspectief te zijn vastgesteld. Uitzondering hierop vormen vso-leerlingen die vóór 1 oktober 2013 de school verlaten.

'OCW, vak- sector- en ouderorganisaties werken samen om van de invoering van de wetgeving kwaliteit (v)so een succes te maken'

Routeschema Uitstroomprofiel Vervolgonderwijs

START

Kiezen de ouders/verzorgers er voor om de leerling met een rugzak in te schrijven op een reguliere school voor voortgezet onderwijs?

JA

Onderwijsprogramma

- regulier vo eventueel met extra ondersteuning

1

Examinering en diplomering

- door reguliere vo-school

Optie 1: assistentopleiding in het vso:

- is de leerling naar het oordeel van het bevoegd gezag erbij gebaat dat hij/zij een assistentopleiding volgt in plaats van het afronden van de basiberoeepsgerichte leenweg, en
- sluit het aanbod aan beroepsgerichte programma's van de basiberoeepsgerichte leenweg dat de vso-school aanbiedt aan bij de assistentopleiding van de mbo-instelling, en
- heeft de leerling minimaal 2 jaar onderbouw vbo gedaan, en
- heeft de vso-school waar de leerling is ingeschreven een samenwerkingsovereenkomst met een mbo-instelling?

JA

Onderwijsprogramma

- assistentopleiding (mbo-1) op de vso-school, waarbij de leerling ingeschreven blijft op de vso-school

4

Examinering en diplomering

- mbo-instelling neemt het examen van de assistentopleiding af en reikt het diploma uit

is de vso-school waar de leerling is ingeschreven aangewezen om zelf vo-examens te verzorgen en te diplomeren?

JA

Onderwijsprogramma

- volledig onderwijsprogramma op de eigen vso-school

2

Examinering en diplomering

- door eigen vso-school

Onderwijsprogramma

- assistentopleiding (mbo-1) op de vso-school, waarbij de leerling ingeschreven blijft op de vso-school

4

Examinering en diplomering

- mbo-instelling neemt het examen van de assistentopleiding af en reikt het diploma uit

NEE

biedt de vso-school waar de leerling is ingeschreven als niet-aangewezen school het uitstroomprofiel vervolgonderwijs aan?

JA

3

Examinering en diplomering

- geheel op de eigen vso-school, of
- deels in symbiose met een andere school

Examinering en diplomering

- inschrijven als extraneus op reguliere vo-school, dus diplomering door vo-school, of
- staatsexamens (alleen mavo/havo/wvo)

Optie 2: symbiose vso-vavo:

- is de leerling naar het oordeel van het bevoegd gezag erbij gebaat dat hij/zij een deel van het onderwijsprogramma volgt op het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo), en
- heeft de vso-school waar de leerling is ingeschreven een samenwerkingsovereenkomst met een vavo-instelling, en
- is de leerling minimaal 16 jaar oud?

JA

1 school voor regulier voortgezet onderwijs met eventueel extra ondersteuning

2 aangewezen vso-school

3 niet-aangewezen vso-school

4 optie 1: assistentopleiding, mogelijk op zowel aangewezen (2) als niet-aangewezen (3) scholen

5 optie 2: vavo, alleen mogelijk op niet-aangewezen (3) scholen

Onderwijsprogramma

- vanaf 16 jaar* deels op het vavo
- vanaf 18 jaar* deels op het vavo, mits de leerling ononderbroken in het vso ingeschreven is geweest

(*leertijdsgrenzen worden niet in de nieuwe wet, maar bij amvb geregeld)

5

Examinering en diplomering

- door het vavo, met mogelijkheid van sprokelen
- staatsexamens of extraneus-inschrijving zijn ook mogelijk

Uitgangspunten:

- de leerling heeft een toelaatbaarheidsverklaring voortgezet speciaal onderwijs of krijgt ev. extra ondersteuning in het vo
- er is sprake van perspectief op een diploma of een certificaat